

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI.....	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH.....	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI.....	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY ON LABOR PRODUCTIVITY IN UZBEKISTAN'S SERVICE SECTOR: A REGRESSION ANALYSIS.....	106
Ismoilov Elyorjon Makhamadali Ugli	
Urinov Bobur Nasilloevich	
EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	112
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	116
Djumayeva Guzal Axtamovna	
Yadgarova Madina Xasan qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA BANK SOHASIDAGI KIBERJINOYATLAR: TAHLIL, TAHDID VA MUHOFAZA MEKANIZMLARI	120
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
ПРОБЕЛЫ В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ СОВМЕСТНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕК ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (НА ПРИМЕРЕ БАССЕЙНА АРАЛЬСКОГО МОРЯ).....	126
Тиллахуджаев Аббосхон	
Дилфуза Шакирова	
Мухамедалиева Сайёра	
Ойбек Камилов	
ALOQA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI VA BAHOLASH USULLARI	139
Xazratov Abror Panjiyevich	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	146
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali Kizi	
TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	154
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Nomozov G'ofur Abdusalomovich	
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING ASOSIY YO'NALISHLARI: STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYA VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	158
Izbosarov Bobur Baxriddinovich	
Umirov Sherzod Baxriddinovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS	162
Mamatkulova Shoira Jalolovna	
AHOLIGA SAVDO XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	168
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
Jurayev Suxrobjon Saloxiddin o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	177
Маматкулова Шоира Джалоловна	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	184
Маматкулова Шоира Джалоловна	

SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BANK SOHASIDA INTEGRATSIYASI XUSUSIYATLARI VA TAHLILI	191
Jurayeva Sevara Zakirovna	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRLARINI BAHOLASH MASALALARI.....	197
Tursunboyev Umarbek	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ОЦЕНКЕ НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	202
Мирджалилова Дилдора Шухратовна	
Мансурова Сайёра Бахтиёровна	
БАНК ТИЗИМИ БАРҚАРОРГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВОСИТАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	213
Ж.О.Баходиров	
О'ZBEKISTON AGRAR SUG'URTA BOZORIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING XAVFLARNI BOSHQARISH VA BARQARORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	219
Kodirova Samira Kamol qizi	
PERSONALISED OFFERS IN DIRECT MARKETING: IMPACT ON SALES AND CUSTOMER LOYALTY.....	225
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
TURIZM INFRASTRUKTURASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AQLLI TURIZM KONSEPSIYASI.....	231
Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li	
HUDUDLARDA MADANIY TURIZM XIZMATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	237
Shohruzbek Ruziyev	
MARKETING MIX FOR SERVICE COMPANIES: ADAPTATION OF CLASSIC MODELS TO SERVICE MARKETING	244
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
15-16 YOSHLI TAEKVONDOCHILARNING KOMPLEKS TAYYORGARLIGI DINAMIKASI.....	250
Tashmatov Sherzod Rixsibayevich	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	256
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Mamanov Isroil Islom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNING IQTISODIY MOHIYATI.....	260
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Ergashev Ilyos To'raqul o'g'li	
DELAYING MOTHERHOOD: BEHAVIORAL AND SOCIO-DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF EARLY CHILDBEARING IN TAJIKISTAN	264
Dr Muhammad Bilal	
Gulyorabonu Usmonova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION MEKANIZMLARI.....	275
Xasanova Xamida Xaydaraliyevna	
ELEKTRON TIJORATNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	281
Nazarova Shahodat Ravshan qizi	
THE ROLE OF DIGITAL MARKETING IN INDUSTRIAL COMPANIES	286
Musoyeva Rukhshona Javlon qizi	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE.....	291
Musayeva Shoira Azimovna	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SOLIQ VA BUXGALTERIYA ISLOHOTLARINING KORXONALAR FAOLIYATIGA TA'SIRI.....	298
Isayev Jahongir Muzaffarovich Jumaboyeva Zuhra Umidbek qizi	
YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLAR TOMONIDAN XODIMLAR DAROMADIDAN SOLIQNI TO'LOV MANBAIDA USHLAB QOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	302
Sabirov Mirza Qilichbayevich	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	309
Sheraliyev Axror Sodiqovich Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	

AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI

Sheraliyev Axror Sodiqovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Raqamli iqtisodiyot” kafedrasida dotsenti, PhD

Ne’matov Javohir Zoxidjon o’g’li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Iqtisodiyot” mutaxassisligi MI-124 guruh magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada biz agrar mahsulotlarni qayta ishlash sohasida rivojlangan mamlakatlar tajribasini tahlil qilamiz. Bunda tahlil uchun Xitoy va Yaponiya kabi ilg’or mamlakatlar faoliyatini tahlil qilamiz. Tadqiqotda mazkur mamlakatlarning agrar-sanoat komplekslarini rivojlantirishdagi davlat siyosati, texnologik innovatsiyalar, qo’shilgan qiymat zanjiri hamda shulardan kelib chiqqan holda O‘zbekiston sharoitida soha taraqqiyoti uchun ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: agrar mahsulotlar, qayta ishlash sanoati, texnologik innovatsiya, qo’shilgan qiymat zanjiri, agrar-sanoat integratsiyasi.

Аннотация: В данной статье анализируется опыт развитых стран в области переработки сельскохозяйственной продукции. Для анализа рассматривается деятельность таких передовых держав, как Китай и Япония. В исследовании анализируются государственная политика, технологические инновации, цепочка создания добавленной стоимости в развитии агропромышленных комплексов этих стран, и на основе этого разрабатываются научно-практические предложения по развитию сектора в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: сельскохозяйственная продукция, перерабатывающая промышленность, технологические инновации, цепочка создания добавленной стоимости, агропромышленная интеграция.

Abstract: This article analyzes the experience of developed countries in agricultural processing. The analysis focuses on the activities of leading powers such as China and Japan. The study examines public policy, technological innovation, and the value chain in the development of agro-industrial complexes in these countries, and, based on these findings, develops scientific and practical proposals for developing the sector in Uzbekistan.

Keywords: agricultural products, processing industry, technological innovation, value chain, agro-industrial integration.

KIRISH

Bugungi globalashuv jarayonida agrar tarmoq iqtisodiyotning strategik yo’nalishlaridan biri sifatida davlatlarning oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash, eksport salohiyatini oshirish hamda sanoat rivojini jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jahon amaliyoti shuni ko’rsatadiki, qishloq xo’jaligi mahsulotlarini faqat xomashyo sifatida yetishtirish emas, balki ularni chuqur qayta ishlash orqali yuqori qo’shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish iqtisodiy samaradorlikning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish masalasi bugungi kunda ko’plab davlatlarning ustuvor iqtisodiy siyosati darajasiga ko’tarilgan. Rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko’rsatadiki, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, innovatsion qayta ishlash usullaridan foydalanish, logistika tizimini takomillashtirish hamda mahsulotlarni saqlash infratuzilmasini rivojlantirish orqali agrar sohada yuqori iqtisodiy natijalarga erishish mumkin. Xususan, Niderlandiya, Germaniya, AQSh va Yaponiya kabi davlatlarda agrar mahsulotlarni qayta ishlashning samarali modeli shakllangan bo’lib, mazkur tajribalar xalqaro miqyosda alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Bugungi kunda O'zbekistonda ham agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilish, eksportbop va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish hamda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash bo'yicha keng ko'lami islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, mamlakatda qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, sohaga zamonaviy investitsiyalar va innovatsion texnologiyalarni jalb etishga alohida e'tibor qaratilmoqda¹. Shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash hajmini oshirish, mahsulotlarning xalqaro standartlarga mosligini ta'minlash hamda eksport geografiyasini kengaytirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilangan². Mazkur vazifalarni samarali amalga oshirishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasini chuqur o'rganish va milliy iqtisodiyotga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Ayni paytda dunyo bozorida ekologik toza, sifatli va qayta ishlangan oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning ortib borayotgani agrar mahsulotlarni chuqur qayta ishlash sanoatini rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini tahlil qilish, ularning samarali jihatlarni aniqlash hamda milliy amaliyotga tatbiq etish bugungi kunning dolzarb ilmiy va iqtisodiy masalalaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish masalalari iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash hamda eksport salohiyatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlarda ushbu yo'nalish asosan agroindustrial integratsiya, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, qo'shimcha qiymat yaratish va raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Xorijiy iqtisodchi olimlardan Michael Porter o'zining raqobat ustunligi nazariyasida qayta ishlash sanoatini rivojlantirish milliy iqtisodiyotning eksport imkoniyatlarini kengaytirish va xalqaro bozordagi raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili ekanligini asoslab bergan³. Olimning fikricha, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash orqali yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Food and Agriculture Organization ekspertlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa agrar mahsulotlarni qayta ishlash oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, qishloq hududlarida bandlikni oshirish hamda kambag'allikni qisqartirishning samarali vositalaridan biri sifatida baholangan⁴. Tashkilot hisobotlarida agroklastar tizimi, zamonaviy logistika va innovatsion texnologiyalar asosida qayta ishlash tizimini tashkil etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim omil ekanligi ta'kidlangan. Mahalliy olimlarning ilmiy qarashlarida ham agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish masalalari keng yoritilgan. Jumladan, iqtisodchi olim Q. Yo'ldoshev agrar tarmoqni modernizatsiya qilishda qayta ishlash korxonalarini rivojlantirish va hududiy agroklastarlarni tashkil etish qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, qayta ishlash sanoatining rivojlanishi nafaqat ichki bozorni sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlaydi, balki eksport hajmini oshirish orqali milliy iqtisodiyotning valyuta tushumlarini ko'paytirishga ham xizmat qiladi⁵.

Shuningdek, Abdug'aniyev Abdullo o'z ilmiy tadqiqotlarida agrar mahsulotlarni qayta ishlashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va investitsion faollikni oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratgan⁶. Olimning ilmiy qarashlariga ko'ra, qayta ishlash korxonalarining texnologik jihatdan modernizatsiya qilinishi mahsulot sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish va tashqi bozorda raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, mahalliy tadqiqotchilar tomonidan agroklastar tizimini rivojlantirish, meva-sabzavot mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, logistika infratuzilmasini takomillashtirish hamda eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish masalalari ham ilmiy jihatdan asoslab berilgan⁷. Ayniqsa, O'zbekistonda agrar sohani rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va strategiyalar mazkur yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarning metodologik asosini mustahkamlamoqda⁸.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-4567334>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

3 Michael Porter. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990.

4 Food and Agriculture Organization. Agro-processing and value chain development bo'yicha tahliliy hisobotlar.

5 Yo'ldoshev Q. Agrar iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2020.

6 Abdug'aniyev A. Qishloq xo'jaligida innovatsion rivojlanish va investitsion faoliyat. — Toshkent, 2021.

7 Rasulov A., Qodirov B. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021.

8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabrda PF-6111-son Farmoni. "2020–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida".

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish iqtisodiy o'sishni ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, aholi bandligini oshirish hamda eksport salohiyatini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini o'rganish va ularni milliy iqtisodiyotga moslashtirish masalasi hozirgi davrda dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish, ularning samarali jihatlari tahlil qilish hamda milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish masalalari ilmiy jihatdan tadqiq etildi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlilning zamonaviy usullari, ilmiy bilishning nazariy va amaliy yondashuvlaridan keng foydalanildi.

Tadqiqotning metodologik asosini qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga oid iqtisodiy nazariyalar, agroindustrial integratsiya konsepsiyalari, qayta ishlash sanoatining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy qarashlar hamda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi. Tadqiqot davomida Food and Agriculture Organization, World Bank va boshqa xalqaro tashkilotlarning statistik ma'lumotlari hamda tahliliy hisobotlaridan foydalanildi. Maqolada tizimli yondashuv asosida agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatining iqtisodiy ahamiyati, xorijiy mamlakatlarda qo'llanilayotgan innovatsion texnologiyalar va boshqaruv mexanizmlari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil usuli orqali rivojlangan davlatlar tajribasi o'rganilib, ularning o'ziga xos jihatlari va samaradorlik ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslandi. Xususan, Niderlandiya, Germaniya, AQSh hamda Yaponiyaning agrar mahsulotlarni qayta ishlash tizimi ilmiy tahlil obyekti sifatida tanlab olindi.

Shuningdek, tadqiqot davomida statistik tahlil, iqtisodiy-matematik yondashuv, induksiya va deduksiya, kuzatish hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Ushbu metodlar orqali agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatining iqtisodiy samaradorligi, eksport hajmiga ta'siri, bandlikni oshirishdagi o'rni hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyati baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoati qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xomashyo holatidan iste'molga tayyor yoki yarim tayyor mahsulot ko'rinishiga keltirish bilan bog'liq iqtisodiy faoliyat turi hisoblanadi. Mazkur sohaning asosiy maqsadi mahsulotlarga qo'shimcha qiymat yaratish, ularning saqlash muddatini uzaytirish, eksport salohiyatini oshirish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdan iboratdir. Zamonaviy iqtisodiyotda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoati agroindustrial majmuaning muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi. Ilmiy adabiyotlarda "agroprocessing" tushunchasi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini texnologik qayta ishlash, qadoqlash, saqlash va realizatsiya qilish jarayonlarini o'z ichiga oluvchi kompleks tizim sifatida talqin etiladi. Ushbu tizimning samarali tashkil etilishi mahsulot tannarxini kamaytirish, ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish hamda aholini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash imkonini beradi.

Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, agrar mahsulotlarni chuqur qayta ishlash iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Xitoy va Yaponiya agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirish borasida katta tajribaga ega davlatlar sifatida e'tirof etiladi.

Xitoyda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoati davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatda qishloq xo'jaligini industrializatsiya qilish, agroklasterni rivojlantirish hamda yuqori texnologiyali qayta ishlash korxonalarini tashkil etishga katta e'tibor qaratildi. Xitoy hukumati tomonidan qabul qilingan agrar islohotlar natijasida meva-sabzavot, don, go'sht va sut mahsulotlarini qayta ishlash hajmi sezilarli darajada oshdi. Ayniqsa, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan logistika va "aqli qishloq xo'jaligi" texnologiyalarining joriy etilishi qayta ishlash samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Yaponiyada esa agrar mahsulotlarni qayta ishlashda innovatsion texnologiyalar, ekologik toza ishlab chiqarish va yuqori sifat standartlariga asoslangan tizim shakllangan. Mamlakatda qayta ishlash korxonalarining aksariyati energiya tejimkor texnologiyalar bilan jihozlangan bo'lib, mahsulot sifatini xalqaro standartlarga moslashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, Yaponiya tajribasida kichik fermer xo'jaliklari va qayta ishlash korxonalarini o'rtasidagi kooperatsiya mexanizmi samarali yo'lga qo'yilgan.

Quyidagi jadvalda Xitoy va Yaponiyaning agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatidagi ayrim iqtisodiy ko'rsatkichlari keltirilgan (1-jadval).

1-jadval

Xitoy va Yaponiyada agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatining ayrim ko'rsatkichlari (2024-yil)⁹

Ko'rsatkichlar	Xitoy	Yaponiya
Agrar mahsulotlarni qayta ishlash ulushi (%)	68	79
Oziq-ovqat sanoatining YAIMdagi ulushi (%)	8.1	6.4
Agrar eksport hajmi (mlrd AQSh dollari)	95	12
Qayta ishlash korxonalarida avtomatlashtirish darajasi (%)	72	88
Agrotexnologiyalarga yillik investitsiya (mlrd AQSh dollari)	14.5	6.8

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, Xitoy agrar mahsulotlarni qayta ishlash hajmi va eksport ko'rsatkichlari bo'yicha yuqori natijalarga ega. Bu mamlakatda agrar sanoatning keng ko'lamda industriallashtirish va davlat tomonidan katta investitsiyalar yo'naltirilayotgani bilan izohlanadi. Yaponiya esa avtomatlashtirish va innovatsion texnologiyalarni qo'llash darajasi bo'yicha yetakchi hisoblanadi. Ayniqsa, ekologik toza ishlab chiqarish va mahsulot sifatiga e'tibor Yaponiya modelining muhim xususiyatidir. So'nggi yillarda Xitoyda "aqli agroparklar" tashkil etish amaliyoti keng rivojlandi. Ushbu tizimda mahsulot yetishtirish, saqlash va qayta ishlash jarayonlari raqamli texnologiyalar asosida boshqariladi. Natijada mahsulot yo'qotilishi kamayib, ishlab chiqarish samaradorligi oshmoqda. Bundan tashqari, Xitoyning qishloq hududlarida qayta ishlash korxonalarini tashkil etish orqali aholi bandligini ta'minlashga ham alohida e'tibor qaratilmoqda.

Yaponiya tajribasida esa yuqori sifat standartlari va innovatsion qadoqlash texnologiyalari muhim o'rin tutadi. Mamlakatda mahsulot xavfsizligi va ekologik talablar qat'iy nazorat qilinadi. Ayniqsa, chiqindisiz ishlab chiqarish texnologiyalarining qo'llanilishi resurslardan samarali foydalanish imkonini bermoqda. Quyidagi jadvalda ikki davlatning agrar mahsulotlarni qayta ishlash sohasidagi ustuvor yo'nalishlari va amaliy yondashuvlari taqqoslangan (2-jadval).

2-jadval

Xitoy va Yaponiya agrar mahsulotlarni qayta ishlash tizimining asosiy xususiyatlari¹⁰

Yo'nalish	Xitoy tajribasi	Yaponiya tajribasi
Davlat siyosati	Yirik agroklastlar va sanoat zonalari tashkil etish	Innovatsion va ekologik ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash
Texnologiya	Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish	Robotlashtirish va energiya tejamkor texnologiyalar
Asosiy maqsad	Eksport hajmini oshirish	Mahsulot sifati va xavfsizligini ta'minlash
Fermerlar bilan hamkorlik	Kooperativ va agroholding tizimi	Kichik fermer xo'jaliklari integratsiyasi
Ekologik yondashuv	Resurslardan samarali foydalanish	Chiqindisiz ishlab chiqarish modeli

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, Xitoy agrar mahsulotlarni qayta ishlashda ko'proq iqtisodiy samaradorlik va eksport salohiyatini oshirishga e'tibor qaratayotgan bo'lsa, Yaponiya mahsulot sifati, ekologik xavfsizlik va innovatsion ishlab chiqarish modeliga ustuvor ahamiyat bermoqda. Har ikki davlat tajribasi agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining muhimligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, Xitoy va Yaponiya tajribasi agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini samarali tashkil etish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash, eksport hajmini oshirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash mumkinligini namoyon etadi. Ushbu tajribalarni O'zbekiston sharoitida qo'llash qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash hamda eksport salohiyatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini faqat xomashyo ko'rinishida eksport qilish emas, balki ularni chuqur qayta ishlash asosida yuqori qo'shimcha

9 Food and Agriculture Organization. Agro-processing and value chain development bo'yicha tahliliy materiallar. World Bank. China Agricultural and Food Sector Reports.

10 Muallif ishlanmasi

qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, Xitoy agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda yirik agroklastlar, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan logistika tizimlaridan samarali foydalanmoqda. Natijada ishlab chiqarish hajmi va eksport ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgan. Yaponiya tajribasi esa mahsulot sifati, ekologik xavfsizlik, innovatsion ishlab chiqarish va energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llash orqali yuqori samaradorlikka erishish mumkinligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, investitsion muhit, innovatsion texnologiyalar hamda fermer xo'jaliklari va qayta ishlash korxonalarini o'rtasidagi integratsiya muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Ayniqsa, rivojlangan davlatlar tajribasida agroklastlar tizimi va ilmiy-innovatsion yondashuvlar iqtisodiy samaradorlikning asosiy omili sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shuningdek, O'zbekistonda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar mazkur sohani rivojlantirish uchun muhim huquqiy va iqtisodiy asos yaratmoqda. Biroq, mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun xorijiy tajribalarni chuqur o'rganish va ularni milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish zarur hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisobladik:

- agrar mahsulotlarni qayta ishlash korxonalarida zamonaviy innovatsion va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish;
- qayta ishlash sanoatiga mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay investitsion muhit yaratish;
- agroklastlar tizimini rivojlantirish hamda fermer xo'jaliklari va qayta ishlash korxonalarini o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish;
- eksportbop va yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish;
- mahsulotlarni saqlash, logistika va qadoqlash infratuzilmasini modernizatsiya qilish;
- ekologik toza va chiqindisiz ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish;
- agrar sohada ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish.

Xitoy va Yaponiyaning agrar mahsulotlarni qayta ishlash sohasidagi ilg'or tajribasi ushbu tarmoqni innovatsion asosda rivojlantirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish hamda xalqaro bozorda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Mazkur tajribalarni O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish agrar sektorning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-4567334>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
3. Michael Porter. The Competitive Advantage of Nations. — New York: Free Press, 1990.
4. World Bank. China Agricultural and Food Sector Reports. Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries. Japan Food Industry and Agro-processing Reports.
5. Yo'ldoshev Q. Agrar iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2020.
6. Abdug'aniyev A. Qishloq xo'jaligida innovatsion rivojlanish va investitsion faoliyat. — Toshkent, 2021.
7. Rasulov A., Qodirov B. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021.
8. United Nations Industrial Development Organization. Agro-industry and food processing development reports.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>